

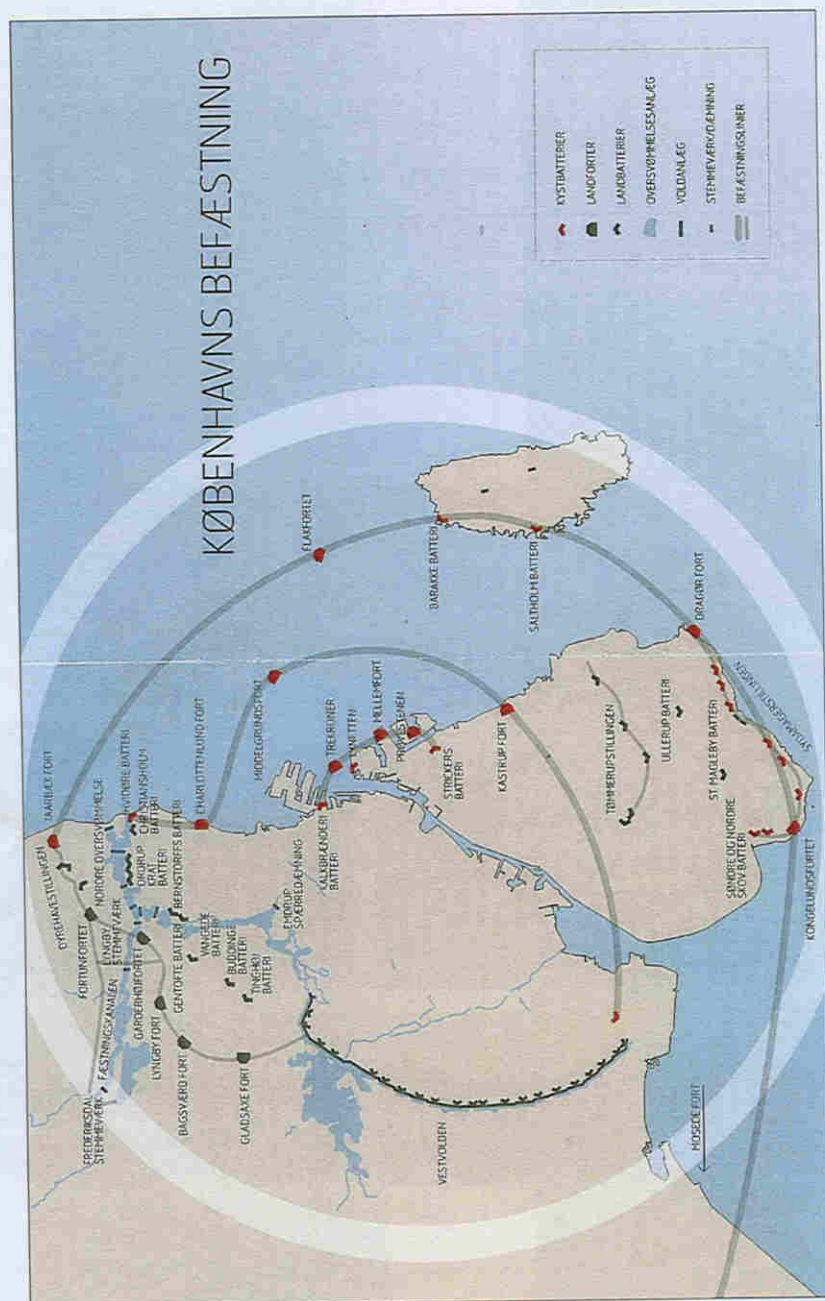
Københavns Befæstning

Rester i Gentofte Kommune

GENTOFTE KOMMUNE

Kort over Københavns befæstning.
Stillet til rådighed af Realddania, Kulturarv samt Skov- og Naturstyrelsen.

Forord

Dette lille skrift foregiver ikke at være en historisk eller militærteknisk fremstilling. Skriftet tilsigter alene at beskrive fæstningsresterne som supplement til oplysningerne i "Gentofte - atlas over bygninger og bymiljøer, 2004".

De her omhandlede fæstningsværker var en del af et meget stort system, som fra Avedøre strakte sig nordpå uden om Utterslev Mose, syd om Furesøen til Taarbæk og derfra over talrige sø- og kystbatterier sydpå til Kongelunden.

På omslagets inderside findes et oversigtskort. Bag i hæftet er der en ordliste, en litteraturhenvielse samt et kort over Gentofte Kommune med angivelse af de forskellige fæstningsanlæg.

Uden bistand fra Gentofte Kommune, Birgitte og Morten Falmer-Nielsen og hjælpsomme borgere ville arbejdet næppe have været muligt. Venlig kritik fra orlogskaptajn Peter Thorning Christensen og arkitekt (MAA) Ole Thun har været yderst værdifuld.

Til sidst beder jeg læserne bemærke, at hovedparten af anlæggene befinder sig på privat område, hvor de ikke uden videre kan ses.

Hellerup, januar 2007.

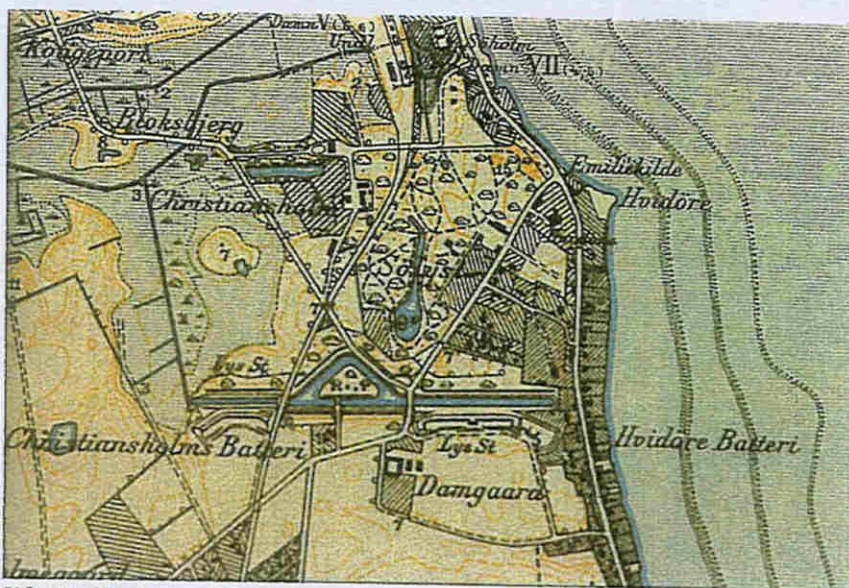
Frederik Teisen.

Den del af fæstningen, der omhandles her, er opført i perioden 1886-1894, og suppleret med anlæg bygget omkring udbruddet af 1. Verdenskrig (1914-18).

Hovedelementet i Landbefæstningens nordøstlige strækning var en kunstig – aldrig afprøvet – oversvømmelse, der med vand fra Furesøen strakte sig fra Ermelunden over Galopbanen til Klampenborg, hvor jernbanen og Strandvejen dannede spærredæmning mod Øresund. Oversvømmelsen beskyttedes i Gentofte Kommune af en række betonstillinger og voldanlæg, som beskrives i afsnit 1 Hvidørevej - Garderhøj Fort. I afsnit 2 omtales øvrige anlæg og spærredæmninger.

AFSNIT 1

Hvidørevej - Garderhøj Fort

Udsnit af kort over Klampenborg og omegn. Til højre i billedet ses søbatteriet, Hvidøre Batteri, og øverst i billedet ses den sydlige del af Dæmning V (Klampenborg Station) samt Dæmning VII og Dæmning VIII mod Strandvejen. (Udsnit af kortmosaik af Generalstabens fortrolige kort 1:20.000 (opr. mål), ca. 1900). (Lyngby Byhistorisk Samling).

Fæstningens østligste del ud mod Øresund var Christiansholmslinien, der gik langs den nuværende Hvidørevej fra Schimmelmansvej til Skovshoved Strandvej. Den bestod af en vandfyldt kanal med to jordvolde på sydsiden med standpladser til fritstående kanoner og på nordsiden af det trekantede Christiansholms Fort i beton med kanoner under panserkupler. Den østlige vold afsluttedes mod Øresund af kystbatteriet, Hvidøre Batteri.

Området erhvervedes i 1922 af Gentofte Kommune, der lod voldene gennemgrave for at give Ordrupvej og Ordrup Jagtvej deres nuværende forløb. Ved samme lejlighed tørlagde man kanalen og fik således Hvidørevej. Arealet udstykkedes rationelt, se navnlig bebyggelsen på toppen af Christiansholms Fort og i de tørlagte facegrave. Den tætte bebyggelse og bevoksningen gør det vanskeligt at se de betydelige voldrester i området.

Rosavej 24

Under villaen Rosavej 24 findes resterne af Hvidøre Batteri. Man ser fra vejen facaden til batteriets ammunitionsmagasin samt en stejl trappe, der fører ned til en ståldør. Inden for døren findes en velholdt dobbelt kasemat hvis ydersider er sikrede med en ekstra betonnæg. Betonhvelvingerne er indvendigt beklædt med isolationssten ligesom de fleste krudtmagasiner fra tiden.

Øverst: Nedgang og facade til Hvidøre
Batteri

Nederst: Bemærk isolationssten

Emiliekildevej 18

Under garagen til villaen Emiliekildevej 18 findes en velbevaret kaponiere til flankering af Christiansholms Forts østre facegrav. Dette anlæg kan man ane fra Hvidørevej, når træerne står uden blade. Det er antagelig opført ved 1. Verdenskrigs udbrud eller lidt tidligere. Se også Hvidørevej 41.

Nedgang til kaponieren

Kyhnsvej 8 og 11

På Kyhnsvej ligger to velbevarede huse fra Fæstningens tid. Det ene, nr. 11, der oprindeligt var bolig for den officer, som havde opsyn med Nordfronten, er i 1904 blevet ombygget til artillerimagasin for batteriernes kanoner, for så i 1920 igen at blive ombygget til en rummelig bolig. Den anden, på koteletgrunden nr. 8 var bolig for formesteren, som havde det daglige tilsyn med Christiansholmslinien. Den rummer i dag med mindre tilbygninger betydelige rester af den oprindelige beboelse. I haven til denne ejendom ses tydelige rester af den allé, der har ført til en bro over fæstningskanalen til Christiansholms Forts hovedindgang.

Den tidligere materialgård ligger højt over Hvidørevej

Hvidørevej 41

Villaen Hvidørevej 41 ligger højt til vejrs på sydsiden af vejen med jernbanen som nabo. Her ser man tydeligt en kaponiere svarende til den under Emiliekildevej 18 omtalte. Dette lille fæstningsværk har været beregnet til flankering af den vestre facegrav og er bygget samtidig med kaponieren på Emiliekildevej 18.

Kaponieren set indefra

Christiansholms Fort

Christiansholms Fort ligger på nordsiden af Hvidørevej. Anlægget er i god stand. Strubekaponieren er fjernet af hensyn til trafikken, bemalingen er pæn, men ikke original, Hvidørevej ligger et par meter under den oprindelige kanals overflade. Bebyggelsen af Batteriets krone, glacis og facegrave er tæt. Udmatrikuleringen omfatter fortets artillerietage (øverste etage), som er opdelt med skillevægge. Nederste etage, som er de oprindelige magasiner og belægningsstuer, er uopdelt og tilhører ejerne i fællesskab. Batteriet er rimelig tørt. Nederste etage rummer installationer fra fortets anvendelse til bananmodneri.

Den øverste kælder

Det gamle bananmodneri

Ordrupvej 2

Vest for jernbanen på hjørnet af Ordrupvej og Hvidørevej ligger Ordrupvej 2 med en smuk, præmieret villa. Ved anlægget af Ordrupvejs nordlige udmundning ved rundkørslen bortgravede man det vestlige voldanlægs afslutning mod jernbanen. Voldresterne (Gasværksbatteriet) begynder i dag på Ordrupvej 2 og ender med en tilbagebøjet fløj på Hvidørevej 47. Bygningen er tæt og har ikke taget hensyn til voldens status som fredet fortidsminde.

Betonmagasinet er næsten helt tildækket

For såvel den østre som den vestre voldlinie gælder, at betonfundamenter til kanoner og magasiner er fjernet eller tildækkede. En undtagelse findes på Ordrupvej 2, hvor der ligger et lille betonmagasin til forlodsammunition. På Hvidørevej 47 forlyder det, at man har fundet et lille betonfundament, som straks tilkastedes. Det kunne være Gasværksbatteriets kikkertstation.

Østre og Vestre Ordrup Krat Batteri

Bag Galopbanens gamle tribune ligger Østre Ordrup Krat Batteri, som skulle flankere oversvømmelsen sammen med det tilkastede Vestre Ordrup Krat Batteri ved Klampenborgvej lige syd for Posemandens Hus.

Batterierne skulle forhindre passage af oversvømmelsen, som her var forholdsvis

Batteri på Galopbanens område

smal. De var konstruerede som dobbeltkaponierer (kunne flankere til begge sider) og udrustet med kraftigt skyts og projektører.

Begge batterier var anlagt ved sydenden af dæmninger, som skulle regulere vandstanden i oversvømmelsen. Da batterierne kun kunne skyde på langs af oversvømmelsen, havde man i den jorddækkede nordside indbygget korte skyttegrave med betonstøbte underlag til transportable pansertårne med maskinkanoner til direkte beskydning af dæmningerne.

Mellem batterierne finder man to betonstøbte maskingeværstillinger til forstærkning af de skyttegrave, der forbandt batterierne. På Vilvordevej lige nord for indkørslen til Ordrupgaard ligger en bunker, hvorfra der leveredes strøm til fæstningsanlæggene og deres projektører.

Øverst: *Fundament for maskinkanonerne*

I midten: *Maskingeværstilling*

Nederst: *Bunker der leverede strøm til fæstningsanlæggene*

Soløsevej 56

Man havde troet, at oversvømmelsen var velbeskyttet af befæstningerne i Ordrup Krat, understøttet af Christiansholmsliniens artilleri i øst og Garderhøj Fort samt Bernstorff Batteri i vest og syd. Området syd for Ermelunden var imidlertid noget uoverskueligt. I 1914 anlagdes derfor Hovmarksstillingen ved nuværende Skovvej /Soløsevej, hvor Dæmning I fører ind i Ermelunden. Stillingen bestod af skyttegrave og to betonværker, hvoraf en kraftig kaponiere findes i bedste velgående som underetage i en moderne villa, Soløsevej 56. Resten af stillingen er væk.

Øverst: Kaponierens kraftige jerndøre

Nederst: Bevaret skydehul

Garderhøjfortet

Fra Jægersborgvej lige før kommunegrænsen og Helsingørmotorvejen fører vejen "Garderhøjfort" mod nordøst op til fortet af samme navn. Det er Landbefæstningens største enkelte anlæg, der med sit ubebyggede areal på 7 ha og en påbegyndt restaurering hører til blandt de bedst bevarede dele af fæstningen.

Det firkantede fort omfatter en tør grav, en artillerikaserne med skytsetage og panserkupler, samt en fodfolkskaserne, elværk og projektør- samt kikkertstation.

Fortets opgaver var at beskytte oversvømmelsen mod fjendtlig fremtrængen fra nord og flankering mod øst, samt understøttelse af naboforter og batterier.

Den restaurerede del

Tørgraven om fortet

Det store fæstningsanlæg

AFSNIT 2

Øvrige anlæg og spærredæmninger

I dette afsnit beskrives Bernstorffs og Gentofte samt Vangede batterier, ammunitionsmagasinerne på Ermelundsvej, Vintappergårdsstillingen, en jernbanebro og spærredæmningerne. For fuldstændighedens skyld omtales også Charlottenlund Fort, skønt det var et led i Søbefæstningen.

Fasanhaven 1 og C.L. Ibsens Vej 13

Ved Fasanhaven 1 og C.L. Ibsens Vej 13 findes de beskedne rester af Bernstorffs og Gentofte batterier, som var led i batterilinen, der yderligere omfattede Vangede, Buddinge og Tinghøj batterier – de to sidstnævnte i Gladsaxe Kommune.

Batteriliniens opgave var at støtte de foranliggende forter – Bernstorffs og Gentofte batterier tillige at beskytte søndre fæstnings-kanal, som er nuværende Ermelundsvejs vestlige strækning mod Gentofte Sø.

Begge batterier er sløjfede dog med bevarelse af betonmagasinerne. Under haven til Fasanhaven 1 ligger det utilgængelige magasin til Bernstorffs Batteri, der lå tværs over den nuværende Smakkegårdsvej. Et tilsvarende magasin skjuler sig under haven til C.L. Ibsens Vej 13.

Øverst: Nedgang til kaponieren

Nederst: Bernstorff Batteri (Dines Bogø)

Snogegårdsvej 31

Vangede Batteri ved Snogegårdsvej /Horsevej var et 300 meter langt halvmåneformet anlæg med to batterilinie og en mellemliggende betonbygning med belægningsstuer og magasiner, som i dag ligger under græsplænen i det lille anlæg ved Horsevej. Den østlige batterilinie er bevaret samt et lille forlodsmagasin fra den vestlige ved indkørslen til Snogegårdsvej 31.

Som allerede omtalt suppleredes fæstningen omkring udbruddet af 1. Verdenskrig med en række mindre anlæg, hvortil kom et omfattende system af skyttegrave og pigtrådsspærringer.

Øverst: Forlodsmagasin

Nederst: Vangede Batteri

Ermelundsvej

Fra Gentofte Kommune kan nævnes to ammunitionsmagasiner ved den nordlige ende af Ermelundsvej til forsyning af Feltartilleribatterier på Hvidegårds marker.

Tilgængeligt magasin

Mariebjerg Kirkegård, Genbrugspladsen og Smakkegårdsvej 80

Til overvågning af terrænet mellem Lyngby Fort og Garderhøj Fort anlagde man Vintappergårdstillingen, som bestod af skyttegrave med pigtråd og mindst tre betonkaponier udstyret med maskinskyts og projektører samt en lettere bunker. Den lette bunker samt en kaponiere ligger tæt på kapellet på Mariebjerg Kirkegård, en kaponiere ligger under den vestlige del af Genbrugsstationen, og endnu en kaponiere ses på Smakkegårdsvej 80. Det forlyder, at en bunker er gået til ved motorvejsbyggeriet.

Oversvømmelsen, som var et centralt element i Landbefæstningens nordfront, bestod af to dele: den nordlige fra Lyngby til Klampenborg og den sydlige, der løb fra Ermelunden gennem Hundesø, Søndersø, Gentofte Sø til Utterslev og Kagsmoseerne. Til regulering af vandet anlagdes et antal dæmninger. I Gentofte Kommune finder man den store dæmning I fra Skovvej/Soløsevej ind i Ermelunden og dæmning II lige syd for Posemandens Hus = Klampenborgvej. Bag Østre Ordstrup Krat Batteri ligger slusen til den sløjfede dæmning III. I skellet mellem Galopbanen og Dyrehavsbakkens parkeringsplads ses de beskedne rester af dæmning IV, hvis sluse er bevaret fuldt intakt i stueetagen til en smuk Arne Jacobsen villa på Hurdlevej. Den lave del af Soløsevej er en dæmning, hvor man kunne lede vand ind i søndre oversvømmelse, der regnes fra Jægersborg Allé ved

Kaponieren på Mariebjerg Kirkegård

Kaponieren på Smakkegårdsvej

kasernen = dæmning. Endelig finder man på Ellemosevej 8 meget beskedne rester af Emdrup Spærredæmning.

Jernbanebroen

Det er nævnt, at den sydlige del af den nuværende Ermelundsvej var en kanal, der var et led i søndre oversvømmelse. Over denne kanal førtes Nordbanen ad en karakteristisk stålbro hvilende på solide brofester af granit. Broen eksisterer og anvendes den dag i dag - forhåbentlig i god stand - trods sin modne alder af ca. 120 år.

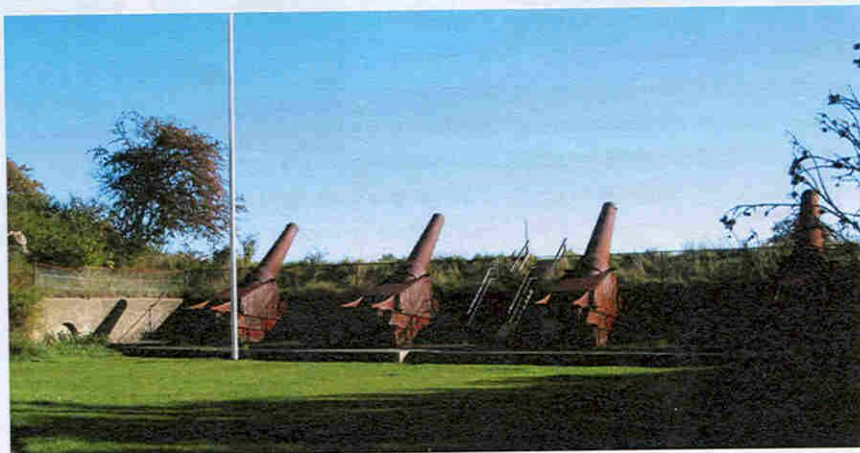
*Jernbanebroen over
Ermelundsvej*

Charlottenlund Fort

Charlottenlund Fort - et led i Søbefæstningen fra 1888 til 1932 hvor det blev nedlagt - ejes af Miljøministeriet og er udlejet til Gentofte Kommune. Det indgår i Charlottenlund Strandpark og er indrettet til campingplads. Fortet har, som det eneste, bevaret dele af sin bevæbning.

Charlottenlund Fort

Fagudtryk:

Artilleri: Militær tjenestegren, der betjener kanoner og andet tungt skyts.

Batteri: Fæstning med kanoner, der normalt kun har én skudretning.

Belægningsstue: Opholdsrum for mandskabet.

Face: Del af fæstning, der vender mod fjenden.

Fort: Fæstning med kanoner, der kan skyde i alle retninger.

Kaponiere: Mindre, beskyttet rum hvorfra fjenden kan beskydes på tværs af hovedangrebsretningen (flankeres).

Kasemat: Bombesikret rum i fæstning.

Struben: Del af fæstningen, der vender bort fra fjendens (formodede) angrebsretning.

Litteraturliste:

"Landbefæstningen", O. Andersen, Forlaget SIXTUS 1978.

"Danske Forsvarsanlæg i 5000 År", Palle Bolten Jagd, Martins Forlag 1986.

"Guide til Københavns Befæstning", Skov- og Naturstyrelsen 1996. Redaktion Peter Thorning Christensen.

"Garderhøjfortet" af Lasse Harkjær, 2000. Bo Andersen Kommunikation.

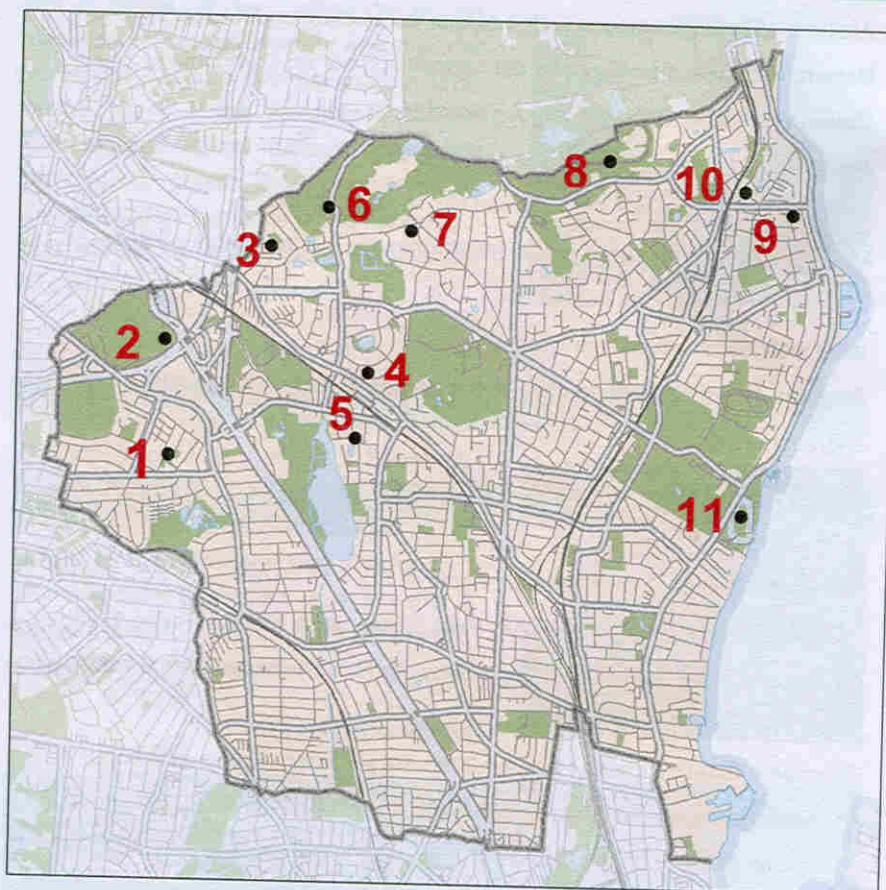
"Københavns nyere Befæstning 1858-1920", Københavns Amt 2003, Redaktion Peter Thorning Christensen og Jens Hæstrup.

"Nordfronten i Gentofte Kommune", Park- og Vejafdelingen, Gentofte Kommune 2005. Redaktion Morten Falmer-Nielsen

Foto:

Gentofte Kommune

Kort over Gentofte Kommune

1 Vangede Batteri	7 Hovmarksstillingen
2 Vintappergårdsstillingen	8 Ordrup Krat Batterier
3 Garderhøjfortet	9 Hvidøre Batteri
4 Bernstorffs Batteri	10 Christiansholms Fort
5 Gentofte Batteri	11 Charlottenlund Fort
6 Ermelunden	Oversvømmelserne (ikke angivet)

Park- og Vejafdelingen

Ømegårdsvej 17
2820 Gentofte

Telefon: 39 98 81 00

E-Mail: park-vej@gentofte.dk
Internet: www.gentofte.dk

Juli 2007